

ΣΗΜΑΣΙΑ

Κάθε τι που ζει, το έμβιο.

Με την έννοια αυτή και ο άνθρωπος είναι ζώο

Ο Αριστοτέλης περιέγραφε τον άνθρωπο ως πολιτικό ζώο και ο Πλάτων ως ζώνον δίπουν και άπτερον.

Ετυμολογία

ΦΡΑΣΕΙΣ

Τα ζώα μου αργά.

Συν. Βόδι, χελώνα.

Αφορά άτομο είτε φυσικά βραδυκίνητο είτε νοητικώς καθυστερημένο.

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΕΙΣ

1. Είναι/είσαι πολύ ζώνον!

Το ζώνον ως ουσιαστικό δεν επιδέχεται παραθετικά. Δεν υπάρχει υπερθετικός του Ζώνον (πχ. Ζωότατος) ή είσαι ζώνον ή δεν είσαι.

Το "πολύ ζώνον" ερχεται να καλύψει αυτό το κενό.

Καί το "Ζωντόβολο" λειτουργεί αναλόγως.

2. Δες πως κοιμάται το ζώνον

Ορισμένα ζώα κοιμούνται ορθία: τα άλογα, οι καμηλοπαρδάλεις, οι ζέβρες και τα φλαμίνγκο. Αν και δεν θεωρούνται κουτά η φράση **αυτός κοιμάται όρθιος** λέγεται για άνθρωπο βλάκα που δέν κατανοεί τι γίνεται γύρω που.

3. Σαν ζώνον

Η παρομοίωση προστιθεμένη στην περιγραφή κάποιας ενέργειας σημαίνει το υπερβολικό, το ακομψο, το ακαλαιόστοχο και γενικά έχει υποτιμητικό χαρακτήρα: **Τρωει** σα ζων, **κοιμήθηκα** σα ζων, συμπεριφέρθηκε σα ζωο και παει λεγοντας. Αντι της λογιας εκφρασης **κτηνωδώς**.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ

Κτήνος : Ταυτόσημο του Ζώνον . Από τον αορ. Β του ρ. κτω=κτεινω =φονευω, σφάζω, κυνηγώ (ενίοτε και χτήνος) . Συνθετο το **Κτηνάνθρωπος** αλλά και **κτηνοβάτης** (ο Βυζαντινός [αλογευόμενος](#))

Κτήμα: Στο κρητικό Ιδιωμα και μονον για τα οικόσιτα ή βοσκώμενα ζώα. ετυμ. Ως κτήνος

Θηρίον : υποκ. Του αρχαίου θηρ^{641.97} Αγριο ζώο και επικινδυνο που το κυνηγάμε (Θηρεύουμε). μεταφορικά: άτακτο παιδι ή Ικανότατος άνθρωπος ή μεγαλόσωμο ατομο. Πρβλ. Το πιτσιρίκι του είναι σκέτο θηρίο ή Πότε πρόλαβες βρέ θηρίο! Ή κοτζάμ θηρίο και δεν μπορεις να κουβαλήσεις ενα δεματάκι!

Παραγωγα Θηρα, θηρεωω

Χαιβάνι: Ταυτόσημο του Ζώνον στα Τούρκικα. Πρβλ. Μαμά! με είπε χαιβάνι

Ζωντανό: Απο τον πληθυντικό ουσιαστικοποιηθέντος επιθέτου που λέγεται συνήθως για τα βοσκήματα : "τα ζωντανά". Πάντα στο ουδέτερο: "Αυτή είναι ένα ζωντανό και μισό". Το αρσενικό "ζωντανός" και θηλυκό "ζωντανή" δηλωνει τον ζωηρό ανδρα και την ζωηρή (ισως δε και ελευθεριάζουσα) γυναίνα αντίστοιχα.

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ορισμένα ζώα συνυπάρχουν σε ομάδες που έχουν ιδιαίτερα ονοματα

Ετσι έχουμε

Κοπαδι: βοδια

Κουράδι: προβατα, γιδια (κρητικό Ιδιωμα)

Αγέλη: λύκων > αγελάς, αγαλαία, αγεληδόν, συναγελάζομαι.

Σμάρι: μελισσων > σμαρις

Σμήνος: ιπταμένων πουλιων καθε ειδους> Σμηναγος, σμηναρχος, σμηνιας κλπ

Επισης ενώ το κυρίως ζώο εχει ενα ονομα, τα θηλυκά του μπορει να έχουν αλλο (πχ. Βόδι, αγελάδα ή μελισσα, κηφήνας), τα μικρά του αλλο (λεων, λεοντιδευς) και αναλογα με τους ορχεις που διαθέτουν να αλλάζουν όνομα (κοκορας 2, καπόνι 0, μπουρμάς ο ευνουχισμένος χοιρος). Αλλάζουν και όνομα αναλογα με το μέρος που διαβιώνουν (Μυς ο Αρουραίος, Μυς ο Ποντικός, Μυς ο Οικιακός).

Με την ονοματολογία των Ζων ασχολήθηκε ο [Λινναίος](#)

Τα μέρη όπου ζουν οι κοιμούνται τα ζώα έχουν και αυτά ξεχωριστά ονόματα
Φωλια, κοίτη, σταυλος, παχνη, θαλαμι, στανη, μαντρα, μητάτο, μητάτο τρικούραδο.

Οταν εχει γλωσσικό η λαογραφικό ενδιαφέρον η ονοματολογία, τοτε αναπτύσσεται στα λήμματα για τα επί μέρους ζώα.

ΦΡΑΣΕΙΣ

Βρέ Ζών!

Υβρις προς καποιον ανοητο ή απροσεκτο ή καθυστερημενο. || Λαογραφικό σύγγραμμα του Αρη Στουγιαννιδη.

ΒΡΕ

352.33 [43]

* ΒΡΕΪ (Μπρέ, χυδ.) ἰσοδύναμον τοῦ Μωρέ, Μέλεε, Ἑλλ. πρόσκλησις ἀνωτέρου πρὸς πολὺ κατώτερον, πολλάκις δι' οἰκειότητα, τὸ πλέον δὲ καταφρονητικῆ, ὡς συνειθίζουσι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἰσότητος νὰ προσκαλῶσιν ὑψηλοφρόνως τοὺς ἐνθεῖς, οἷον ἸΒρέ Δημητρίε (ἢ Μωρέ), Βρέ (ἢ Μωρέ) Γεώργιε, Ἐκαμεις δ, τι σέ εἶπα; ἸΒρέ (ἢ Μωρέ), δὲν ἐξεύρεις ὅτι δύναιμαι νὰ σὲ φυλακίσω;

Παράγεται ἴσως ἀπὸ τὸ Βρέφος (συνών. εἰς τὴν γλώσσάν μας τοῦ Μωρόν, enfant), κατ' ἀποκοπὴν Βρέ, ὡς κατ' ὁμοίαν ἀποκοπὴν ἀπὸ τὸ Κύριος ἐπλάσαμεν τὸ Κύρ, πρόσκλησιν ἐξεναντίας ἐντιμον, πρὸς ἴσους ἢ καὶ ἀνωτέρους, οἷον Κύρ Δημήτριε, Κύρ Γεώργιε. Ἡ μάλλον ἀμέσως ἀπ' αὐτὸ τὸ μωρέ, κατὰ συγχοπὴν Μρέ, Μπρέ καὶ Βρέ, οἷον τοῦ Ἀριστοφάνους (Νεφ. 397) τὸ

Καὶ πῶς ὦ μῶρε σὺ, καὶ Κρονίου δῶνον, καὶ βικκισίληνε.

Τὸ Βρέ σπανίως λέγεται πρὸς γυναῖκα· τὸ δὲ Μωρέ ἔχει καὶ ἑλλ. Μωρή, οἷον Μωρή Μαρία.

2

Συντάσσεται δὲ καὶ μὲ τὰ πληθ. οἷον, Ἀκούσατέ μου, βρέ παιδιὰ.

Τὸ Βρέ ἢ Μωρέ συνωνυμῆ μετ' τῶν παλαιῶν τὸ Μέλεε, καὶ κατ' ἀποκοπὴν Μέλε. Φέρει ὁ Τίμαιος (Λεξ. Πλατ.) «ὦ μέλεε, ὦ μάταιε κ. τ. λ.» (ἦγον ὦ μωρέ), ὁ δὲ Φώτιος, «Μέλεος, ἄθλιος, μάταιος, ταλαίπωρος, δυστυχής», οἷον ὁ Ἀριστοφάνους (Νεφ. 1338),

Ἐδιδάξαμην μέντοι σε, νῆ δέ, ὦ μέλε,
ἦγον, Μωρέ (ἢ Βρέ) [δικαίως πάσχω τοιαῦτα ἀπὸ σέ, ἐπειδὴ] ἐγὼ σὲ τὰ ἐδίδαξα. Καὶ εἰς τὸ ἑλλ. ὁ Εὐριπίδης (Βαχχ. 1376),

Καίρ' ὦ μέλεα, καὶ σύγε θυγάτηρ.

Φέρει καὶ ὁ Ἡσύχιος: «Μελέα, ματαία».

Στο "Κυπριακό ιδίωμα" ^{184.1017} το **ρα** = μωρή, βρε προφανως λαμπρότατο επιβίωμα του **μωρά** (θηλ. του **μωρός**)
 Ωφου ωφου
 ρα μουζουρού¹
 Του Μόρφου.

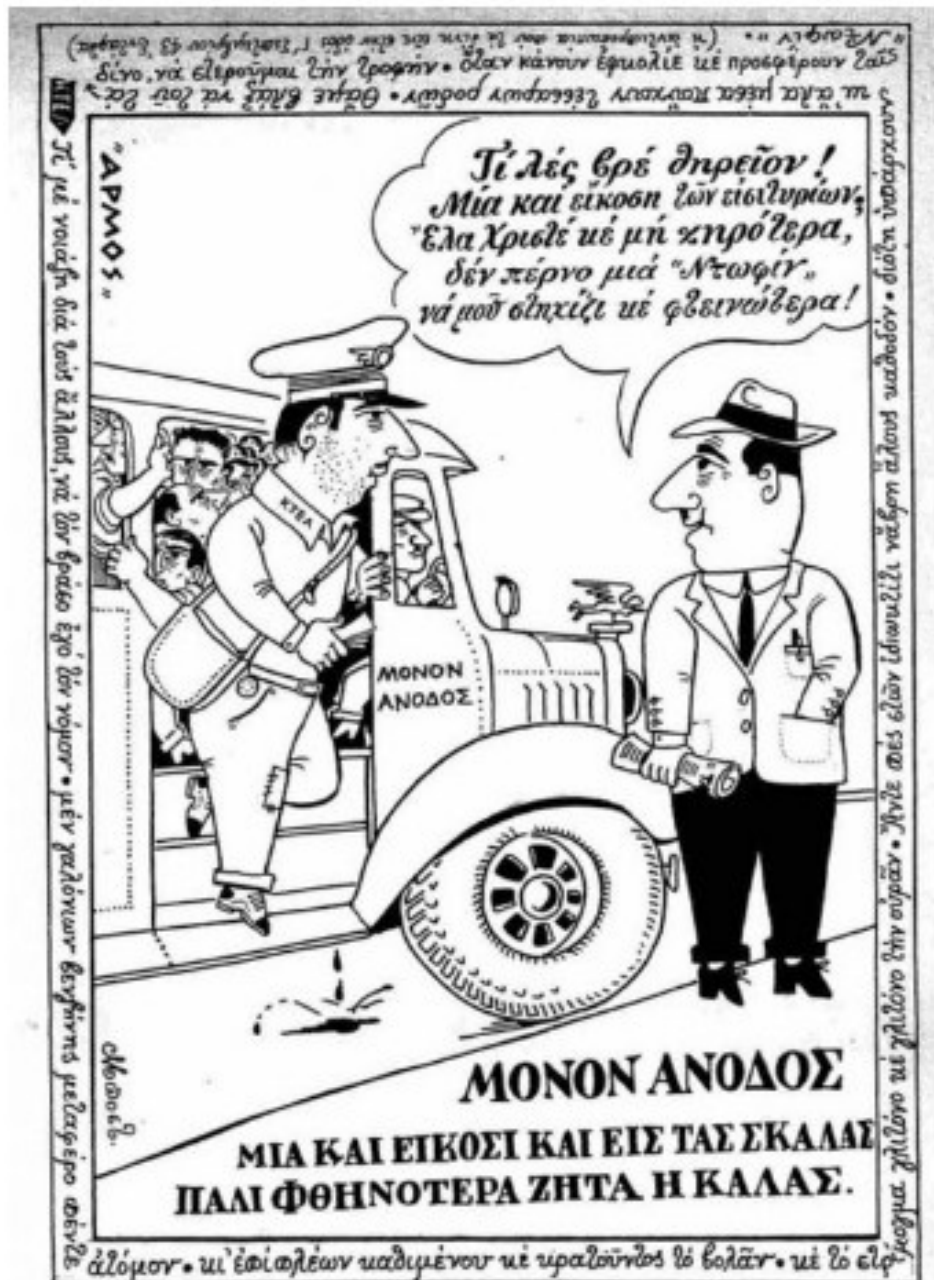
Τον τοιχον τον παλιοτοιχον - Δημοτικό Κύπρου

- 1) Μελαχροινή από το μουζούρα κν μουτζουρα.
 Πιθανως και από το αρχαίο μυζουρίς= η μυζώσα την ουράν δηλ. το πέος (κν ταμπουκλού)

Κοιμάται όρθιος

Ορισμενα ζώα κοιμούνται όρθια: τα άλογα, οι καμηλοπαρδάλεις, οι ζέβρες και τα φλαμίνγκο. Αν και δεν θεωρούνται κουτά η έκφραση αυτός **κοιμάται ορθιος** λέγεται για άνθρωπο βλάκα που δέν κατανοεί τι γίνεται γύρω του. Ο γαίδαρος ομοιως κοιμάται και όρθιος. Επειδη πολλά σταβα συμπεριφοράς τα φορτώνουν στον καημένο τον γαιδαράκο ίσως και γι'αυτο του φορτωσαν και την βλακεια επειδή κοιμάται όρθιος.

Τι λες βρε θηρίο!

ΣΥΝΘΕΤΑ - ΠΑΡΑΓΩΓΑ

Κτηνάνθρωπος (κτήνος+άνθρωπος)

χτηνοβάτης, Ο:αε*

Κτηνοβάτης (κτήνος+βινώ) αυτός που βινεί ζωα, γαμάει ζώα.

Τα περισσότερα σε -βατης προέρχονται από το βαίνω:

- ακροβάτης, Ο:αε
- αναβάτης, Ο:αε
- αρρενοβάτης, Ο:αε
- διαβάτης, Ε:αε,Ο:αε
- επιβάτης, Ο:αε
- καρκινοβάτης, Ο:αε
- λαθρεπιβάτης, Ο:αε
- ορειβάτης, Ο:αε
- παραβάτης, Ο:αε
- περιδιαβάτης, Ο:αε
- πυροβάτης, Ο:αε
- σκοινοβάτης, Ο:αε
- στυλοβάτης, Ε:αε,Ο:αε
- συνεπιβάτης, Ο:αε
- σχοινοβάτης, Ο:αε
- υπνοβάτης, Ο:αε
- υψιβάτης, Ο:αε
- χωροβάτης, Ο:αε

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

**XL. Ζῶα ἄλλοτριῶς πρὸς οἶνον ἔχοντα,
καὶ ἄλλως μεθύοντα.**

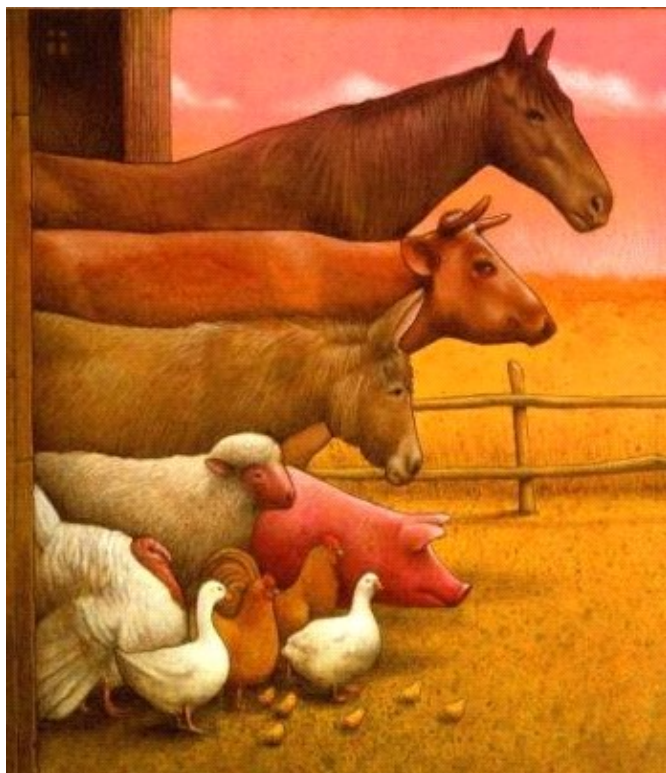
Πᾶν μὲν, ὅσον ἄλογόν ἐστιν, ἄλλοτριῶς πρὸς οἶνον πέφυκε, μάλιστα δὲ τῶν ζῶων ἐκεῖνα, ὅσα σταφυλῆς, ἢ γιγάρτων ὑπερπλησθέντα μεθύει. Καὶ οἱ κόρακες δὲ, τὴν καλουμένην Οἰνοῦττιαν βοτάνην ὅταν φάγωσι, καὶ οἱ πῦνες δὲ, καὶ αὐτοὶ βακχεύονται. Πίθηκος δὲ, καὶ ἐλέφας, ἐὰν οἴνου πῖωσιν, ὁ μὲν τῆς ἀλκῆς ἐπιλανθάνεται, ὁ ἐλέφας, ὁ δὲ τῆς πανουργίας καὶ εἰσιν αἵρεθῆναι πάνυ ἀσθενεῖς.

9233 - Αριστοτέλης - Περί ζώων Ιστορίας σελ . 37

Πο-

λιτικὰ δ' ἐστὶν ὧν ἓν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον, ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. Ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφήξ, μύρμηξ, γέρανος. Καὶ τούτων τὰ μὲν ὑφ' ἡγεμόνα ἐστὶ, τὰ δ' ἄναρχα, οἷον γέρανος μὲν καὶ 25 τὸ τῶν μελιττῶν γένος ὑφ' ἡγεμόνα, μύρμηκες δὲ καὶ μυρία ἄλλα ἄναρχα.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Παροιμίες

1. Να 'μουν το Μάη γάιδαρος, τον Αύγουστο κριάρι, όλους τους μήνες κόκορας και γάτος το Γενάρη

Pasted from <<http://www.gnomikologikon.gr/greek-proverbs.html>>

Πολλά ζώα έχουν εμπνεύσει λόγω της συμπεριφοράς τους πολλές παροιμίες.

1065 ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΑΡΟΙΜΙΟΜΥΘΟΙ ΛΟΥΚΑΤΟΣ

ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΖΩΟΝ	ΕΜΦΑΝΙΣΕΙΣ
1	ΓΑΙΔΑΡΟΣ	36
2	ΑΛΕΠΟΥ	23
3	ΚΟΤΑ	20
4	ΑΛΟΓΟ	12
5	ΒΟΔΙ	12
6	ΠΟΝΤΙΚΟΣ	12
7	ΣΚΥΛΙ	12
8	ΛΥΚΟΣ	11
9	ΚΑΜΗΛΑ	9
10	ΑΡΝΙ	7
10	ΓΑΤΑ	7
10	ΓΟΥΡΟΥΝΙ	7
11	ΧΕΛΩΝΑ	6
11	ΨΑΡΙ	6

12	ΚΑΤΣΙΚΑ	5
12	ΦΙΔΙ	5
13	ΚΟΡΑΚΑΣ	4
13	ΛΑΓΟΣ	4
14	ΑΕΤΟΣ	3
14	ΚΑΒΟΥΡΑΣ	3
14	ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ	3
14	ΧΤΑΠΟΔΙ	3
15	ΚΟΥΡΟΥΝΑ	2
15	ΜΕΛΙΣΣΑ	2
15	ΜΥΡΜΗΓΚΙ	2
16	ΑΡΚΟΥΔΑ	1
16	ΑΣΤΑΚΟΣ	1
16	ΚΑΡΓΙΑ	1
16	ΛΕΩΝ	1
16	ΜΟΥΦΟΣ	1
16	ΠΡΟΒΑΤΟ	1
16	ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ	1
16	ΣΚΥΛΟΣ	1
16	ΣΟΥΠΙΑ	1
16	ΣΠΟΥΡΓΙΤΙ	1
16	ΧΕΛΙ	1
16	ΨΕΙΡΑ	1

Κτήνος

Γενικό όνομα για το ζώον είναι και το **κτήνος** (βλ. και **χαϊβάνι**)

Κτήνος λέμε κάποιον με ζωώδη συμπεριφορά ή εμφάνιση.

Εκφράσεις

Κτηνώδης συμπεριφορά
Την εβίασε κτηνωδώς
Η ωραία και το κτήνος

Παράγωγα

Κτηνοβασία (σεξ με κυριολεκτικά κτήνη, ζώα)
Κτηνοτροφία
Κτηνίατρος
Κτηνάνθρωπος

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΕΙΣ

Με γενικά χαρακτηριστικά ζων.

παχύδερμος

παχύδερμος-ο(ν) κ. νεώτ. κ. δημ. ὁ ἔχων δέρμα παχύ, ὁ χονδρόδερμος· κ. συγκρ. : Ἀριστλ. ΖΓ 783a,2, αὐτ. 782b,5 διάπερ ὅλως μὲν τὰ παχυδερμότερα παχυτριχώτερα τῶν ζῴων· || νεώτ. ζωολ. τὰ παχύδερμα ὡς οὐσ. βλ.λ.· 2) μτφ. ὁ νωθρός τὴν διάνοιαν, ὁ ἀνόητος, ὁ βλάξ, ἀναίσθητος: Λουκ. Τίμ. 23 ὁ δὲ ἐμπεισὼν ἀθρώως εἰς ἐμέ ἀπειρόκαλας καὶ παχύδερμος ἄνθρωπος, Γρηγ. Νύσσ. 2,3 | D τοῖς παχυδέρμοις καὶ ἀδιάρθρωτοις, Σχόλ. Ἀριστφ. Νεφ. 1239 ὡς παχύδερμον αὐτὸν χλευάζει· || νεώτ. κ. δημ. τὸ παχύδερμα ὡς οὐσ. : αὐτὸς εἶναι παχύδερμο.

300 T. 11 σ. 5600 pdf page 195

Κερασφορος ἢ κερατάς

κερατάς (ὁ) μσν., δημ. κ. -άς ὁ ἀνὴρ τοῦ ὁποῦ ἢ σύζυγος μοιχεύεται, κ. κτ. ἐπέκτ ἢ ὀδελφή. ἢ θυγάτηρ ἢ κ. ἄλλη στενὴ συγγενὴς αὐτοῦ : Βανδ. I.57E εἴ τις εἶχεν . . ὑπόληψιν τοῦ εἶναι κερατάς . . καὶ οὕτως ἠλέγχοντο οἱ κερατάδες, ΨΚωδ. 271,12,15 | ἐκδ. Pteg. I, δ. τετράστ. ὁ κερατάς τὸ κέρατο ὅταν τὸ πρωτονιώση | σπαθιά μαχαίρια ζώνεται κάποιονε νά σκοτώση· | ὁ κερατάς τὰ κέρατα σὰν κατεβοῦν μπροστά του, | μέλι καὶ γάλα γίνεται μὲ τὴ νοικοκυρά του, φρ. ἐθελοντῆς κερατάς | ὁ ἀνεχόμενος τὰς ἀπιστίας τῆς συζύγου αὐτοῦ |, παροιμ. ὅσο κσθίζει ὁ κερατάς, τὸ κέρατό του ἀξαίνει | ἐπὶ ἀνεχομένου αὐζυγον μοιχαλίδα), ὁμ. ὅταν ξεζεύγουν οἱ γεωργοί, | ζεύγουν οἱ κερατάδες (ὅτι τῶν φυγοπόνων συνήθως αἱ γυναῖκες ἀπιστοῦσι)· 2) ἔντομον μέλαν, μεγέθους ἀφηκός, φέρον μακρὰ κέρατα.

ΠΟΥ ΜΕΝΕΙ ΤΟ ΖΩΟΝ

ΑΛΕΠΟΥ = ΦΩΛΕΑ (Ευαγγελικο και οι αλλώπεκες ἔχουσι τὴν φωλεαν αὐτῶν)

Βοδι, αλογο, γαίδουρι, μουλαρι = σταυλος, αχούρι, παχνί

Κότα και πουλερικά = κοτέτσι,

Περιστέρι = περιστερωνας

Καναρινί = κλουβί

Χταπόδι θαλάμι

Αρνί = Μαντρα, στάνη

Γουρούνι = Γουρουνοσταλιό, χοιροστάσιο

α

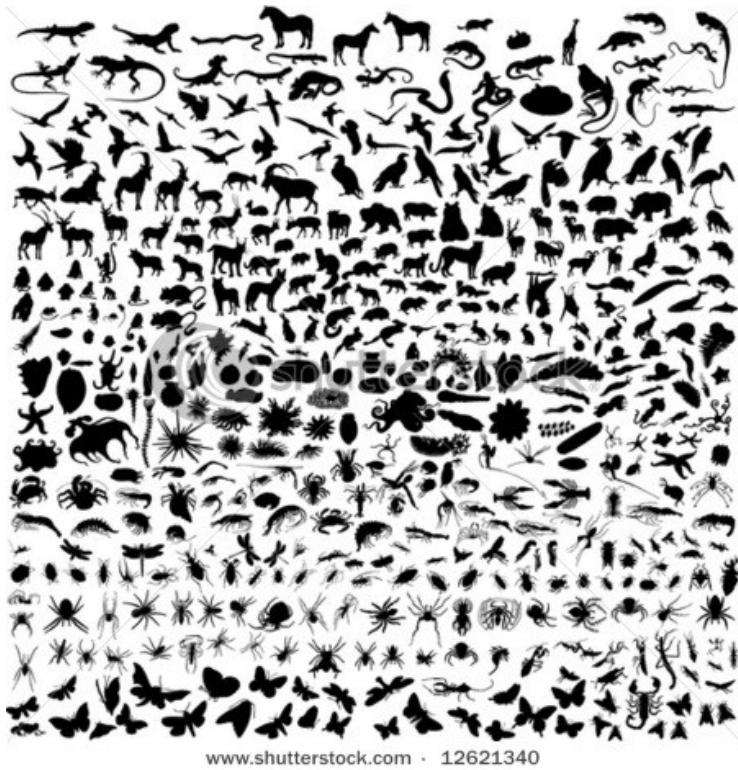

ΡΗΤΑ

Εγώρισα τον ανθρωπο και αγάπησα τα ζώα

Να 'μουν το Μάη γάιδaros, τον Αύγουστο κριάρι, όλους τους μήνες κόκορας και γάτος το Γενάρη

Pasted from <<http://www.gnomikologikon.gr/greek-proverbs.html>>